

بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر غلامرضا حیدری (نویسنده مسئول)^۱

مهناز کمایی^۲

ابوالفضل اسدنیآ^۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی به انجام رسیده است. برای گردآوری داده‌ها از روش مشاهده استفاده شده است. ابتدا مجله‌های الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با فهرست نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۰ و پس از آن تعداد مجله‌های چاپی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با فهرست مذکور مقایسه شد. جامعه پژوهش حاضر تمامی مجله‌های علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه شهید چمران اهواز در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۸۲ و مجموعه مجله‌های الکترونیکی علمی - پژوهشی دسترس پذیر مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است.

یافته‌ها: مقایسه مجله‌های چاپی دانشگاه شهید چمران با مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم نشان داد این دانشگاه تنها ۲۸٪ از مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را به صورت چاپی مشترک است. مقایسه مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و

۱. عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی و رئیس کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد و موزه دانشگاه

شهید چمران ghrhaidari@gmail.com

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و مسئول بخش نشریات کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران

Kamaeim@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد کتابداری دانشگاه شهید چمران abolfazlasadnia@yahoo.com

فناوری نشان داد که این مرکز ۴۴٪ از مجله‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را مشترک است. تعیین میزان همپوشانی عنوانی میان مجله‌های مورد اشتراک میان دو مرکز مورد بررسی نشان داد همپوشانی عنوانی میان این دو مرکز ۱۷/۹۸٪ است. در نتیجه، می‌توان بیان کرد که مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری را می‌توان به عنوان مکمل مجله‌های دانشگاه شهید چمران مشترک شد.

اصالت / ارزش: تاکنون پژوهشی به صورت متمرکز نشریه‌های علمی - پژوهشی فارسی موجود در دانشگاه شهید چمران اهواز را بررسی نکرده و این پژوهش از این لحاظ منحصر به فرد است.

کلیدواژه‌ها: مجله‌های چاپی، مجله‌های الکترونیک، دانشگاه شهید چمران اهواز، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، همپوشانی مجله‌ها.

مقدمه

هدف از ایجاد کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، در دسترس قرار دادن منابع اطلاعاتی است. در واقع، کتابخانه‌ها رسالتی جز تأمین دسترسی به منابع اطلاعاتی ندارند. کتابخانه‌های دانشگاهی در پی نیاز استادان، دانشجویان و کارکنان دانشگاه برای دسترسی به آخرین دستاوردها و یافته‌های علمی و پژوهشی به وجود آمده‌اند. اما امروزه این کتابخانه‌ها برای تأمین منابع با چالش‌های فراوانی روبه‌رو هستند. از یک طرف تعداد دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی افزایش یافته و به تبع آن درخواست برای اطلاعات افزایش یافته است و از سوی دیگر، با افزایش تقاضا، با تنوع ذائقه‌های اطلاعاتی روبه‌رو شده‌اند. از این‌رو، این کتابخانه‌ها برای راضی نگه داشتن کاربران خود با توجه به بودجه محدودی که در اختیار دارند، نیازمند خط‌مشی مناسب در خرید و استفاده از منابع اطلاعاتی هستند.

مجله‌های علمی یکی از انواع اطلاعاتی هستند که کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند با بهره‌گیری از آنها به تقاضاهای گوناگون اطلاعاتی مراجعان پاسخ دهند، اما مشکلی که در استفاده از این نوع منابع وجود دارد، دو راهی انتخاب شکل چاپی یا الکترونیکی آنهاست. با افزایش توان فناورانه کتابخانه‌ها و جامعه، به نظر می‌رسد استفاده از مجله‌های الکترونیک نسبت به مجله‌های چاپی از مطلوبیت اقتصادی بیشتری برخوردار است. افزون بر این، مجله‌های الکترونیک از مزایایی همچون استفاده آسان،

_____ بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های ... / ۱۵۳

روزآمدی و کمک به حل دشواریهای مربوط به فضای فیزیکی برخوردارند و این امکان را فراهم می‌آورند تا کاربران بتوانند بدون حضور فیزیکی در کتابخانه‌ها، به منابع الکترونیکی دسترسی یابند. این امتیاز ضمن اینکه بر دسترس‌پذیری مجله‌ها می‌افزاید، از هزینه رفت‌وآمد کاربران به کتابخانه نیز می‌کاهد.

خرید منابع الکترونیکی و یا تبدیل منابع چاپی به الکترونیکی، به برنامه‌ریزی مناسب و بودجه‌ای فراتر از بودجه خرید مجله‌های چاپی نیاز دارد. این موردی است که به کارگیری آن توسط تک تک دانشگاه‌ها به لحاظ امکانات، نیروی انسانی مورد نیاز و ... سودمند است و ضروری است که به جای روی آوردن به تولید این‌گونه پایگاه‌ها، از پایگاه‌های آماده‌ای که دیگران برای آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند و دسترسی به آنها آسان‌تر از خودسازی آنهاست، استفاده شود.

پایگاه تمام متن مقاله‌های فارسی در سایت مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، یکی از پایگاه‌های مجله‌های فارسی است که به دلیل سرمایه‌گذاری‌های کلانی که این مرکز انجام داده، نسبت به سایر پایگاه‌های مقاله‌های فارسی پوشش جامع‌تری داشته و توان آن را دارد که جای خالی مجله‌های فارسی سودمندی را که کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران، مشترک آنها نیستند، پر کند و از این طریق بر ظرفیت پاسخدهی به نیازهای جامعه آموزشی و پژوهشی دانشگاه شهید چمران، بیفزاید.

هدف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر، مقایسه مجموعه مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری برای پاسخدهی به پرسشهای زیر است:

پرسشهای پژوهش

۱. آیا پایگاه مقاله‌های متن کامل مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری از

پوشش لازم برخوردار است تا بتوان از آنها به عنوان جایگزین یا مکملی برای مجله‌های چاپی فارسی سالهای ۱۳۸۹-۱۳۸۲ در کتابخانه‌های دانشگاه چمران استفاده کرد؟

۲. دانشگاه شهید چمران اهواز چه تعداد از مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را نسبت به کل مجله‌های مصوب مشترک است؟

۳. آیا سابقه اشتراک مجله‌های فارسی علمی - پژوهشی مرتبط با رشته‌های آموزشی موجود در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۸۲ در کتابخانه‌های دانشگاه چمران از روندی مناسب برخوردار بوده است که این دانشگاه را به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری بی‌نیاز سازد؟

۴. میزان همپوشانی مجله‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری چقدر است و کدام یک از این دو مرکز از پوشش جامع‌تری نسبت به اشتراک مجله‌ها برخوردارند؟

پیشینه پژوهش در خارج و داخل ایران

بررسی و مقایسه تواناییها و مزیت‌های مجله‌های الکترونیک در برابر مجله‌های چاپی از همان ابتدای تولید مجله‌ها به شکل الکترونیک، مورد توجه کتابداران و اطلاع‌رسانان قرار گرفت. در زیر، به برخی از آنها که همسو با هدف این پژوهش بوده و بر استقبال از مجله‌های الکترونیکی تأکید دارند اشاره می‌شود.

«کورت لاینن»^۱ (۲۰۰۴) در پژوهش خود نتیجه گرفت استفاده از مجله‌های الکترونیکی، رو به افزایش است. وی معتقد است هزینه انتشار مجله‌های الکترونیکی بسیار کم تر از مجله‌های چاپی و فرایند انتشار آنها سریع تر است.

1. Kortelainen.

«بلیک»^۱ در سال ۲۰۰۶ به بررسی رضایت کاربران از پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت^۲ در مقایسه با مجله‌های چاپی پرداخت. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد کاربران (شامل کارمندان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی) ترجیح می‌دهند به جای گشت و گذار در مجله‌های چاپی، از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن استفاده کنند، زیرا این پایگاه دامنه وسیعی از موضوعات را شامل می‌شود و نسبت به مجله‌های چاپی، دارای قابلیت جستجو است.

«اول و بورگو»^۳ (۲۰۱۰) به بررسی تأثیر مجله‌های الکترونیک بر رفتارهای اطلاع‌یابی پژوهشگران پرداختند. آنها چنین بیان می‌کنند که، رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران در محیط الکترونیک در حال تغییر است و مرورگرهای وب، هشدارهای پست الکترونیک^۴ و جستجو از طریق موتورهای جستجو در حال تبدیل شدن به گزینه‌هایی عامه پسند در جستجو و به روز نگه داشتن اطلاعات هستند. آنها علت گرایش پژوهشگران به مجموعه‌های الکترونیک را دسترسی راحت و کارایی مجله‌های الکترونیک و پیچیدگی ابزارهای سنتی کتابشناختی بیان می‌کنند.

«براو و الویت دیز»^۵ (۲۰۱۱) در مقاله مروری خود به بررسی میزان استفاده دانشگاه‌های اسپانیا از مجله‌های الکترونیک پایگاه‌های امرالد^۶، ساینس دایرکت، اسپرینگر^۷ طی سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ پرداختند. آنها دریافتند که از سال ۲۰۰۲ به بعد روندی چشمگیر در افزایش استفاده از مجله‌های الکترونیک در مراکز دانشگاهی اسپانیا دیده می‌شود. مطالعه آنها نشان داد ساینس دایرکت به عنوان مرکز اصلی استفاده از نشریات الکترونیک در دانشگاه‌های اسپانیاست و میزان دانلود مقاله‌های الکترونیکی از این پایگاه در سال ۲۰۰۹ در چهار دانشگاه بزرگ اسپانیا به میزان ۸۰٪ افزایش داشته

-
1. Blick.
 2. Science Direct.
 3. Olle & Borrego.
 4. E- mail Alerts.
 5. Bravo & Alvit Diez.
 6. Emerald.
 7. Springer.

است. آنها همچنین دریافتند دانشگاه‌هایی که دوره‌های تحصیلات تکمیلی زیادی دارند، به میزان قابل توجهی نسبت به سایر دانشگاه‌ها از مجله‌های الکترونیکی استفاده می‌کنند.

«عبداللهی» (۱۳۸۴) در پایان‌نامه خود، دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز را به تفکیک گروه‌ها درباره اهمیت و میزان استفاده از مجله‌های علمی موجود، تکمیل این مجله‌ها و جایگزینی مجله‌های چاپی با شکل الکترونیکی آن، بررسی کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد ۴۰٪ اعضای هیئت علمی، نقش مجله‌های علمی چاپی و الکترونیکی را در ارتقای سطح علمی خود زیاد دانسته‌اند، هرچند بیشتر آنها مطابقت این دسته از منابع اطلاعاتی را با نیازهای اطلاعاتی خود «کم» ارزیابی کرده‌اند. بیشتر پاسخگویان، میزان موافقت خود را با افزایش اشتراک مجله‌های علمی الکترونیکی همراه با توقف اشتراک مجله‌های علمی چاپی، «متوسط» گزارش کرده‌اند. ۴۲/۸٪ پاسخگویان، نقش مجله‌های علمی الکترونیکی را در ارتقای سطح علمی «زیاد» و تنها ۵/۹٪ «کم» گزارش کرده‌اند. همچنین، ۴۲/۸٪ پاسخگویان، میزان اهمیت مجله‌های الکترونیکی را «بسیار زیاد» و تنها ۲/۱٪ نظرشان در مورد میزان اهمیت مجله‌های الکترونیکی «کم» بود.

«دیانی و حاجی محمدی» (۱۳۸۸) به بررسی میزان همپوشانی موضوعی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی دانشگاه فردوسی مشهد با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری پرداختند. آنها طی پژوهش خود، تک‌تک مجله‌های چاپی فارسی دانشگاه فردوسی و مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری را به روش پیمایشی بررسی و مقایسه کردند به این نتیجه رسیدند که از پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری می‌توان به عنوان مکمل یا جایگزین برای مجله‌های چاپی فارسی (۱۳۸۶-۱۳۸۲) دانشگاه فردوسی مشهد استفاده کرد. آنها دریافتند که دانشگاه فردوسی مشهد از لحاظ مجموعه‌های گذشته‌نگر به مجموعه الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری نیازمند است. بررسی آنها نشان داد تعداد عنوانهایی که دانشگاه فردوسی مشترک است، از عنوانهای مجله‌های

الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری کمتر است. «سلاجقه» (۱۳۸۹) در پژوهش خود متوجه شد استفاده اعضای هیئت علمی از مجله‌های الکترونیکی بیش از مجله‌های چاپی است و بیشترین استفاده برای دستیابی به مدرک در درجه اول از کتابخانه‌های دیجیتال، در درجه دوم از هر دو نوع کتابخانه و در درجه سوم از کتابخانه‌های چاپی به تنهایی به عمل می‌آید. وی دریافت اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی از پایگاه‌های اطلاعات تخصصی در دسترس خود راضی هستند و معیارهای استفاده از منابع الکترونیکی به ترتیب: «ارتباط با موضوع»، «روزآمد بودن»، «اعتبار منابع الکترونیک» و «در دسترس بودن منابع» است. وی همچنین دریافت که بین سن و استفاده از مجله‌های الکترونیکی، سن با استفاده از مراکز اطلاع‌رسانی و سن با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، رابطه وجود دارد. بررسی متون نشان داد بیشتر پژوهش‌های انجام شده در اوایل پیدایش مجله‌های الکترونیکی بر گرایش بیشتر بر مجله‌های چاپی تأکید دارد. اما پژوهش‌های اخیر بر کاربرپسندتر بودن مجله‌های الکترونیکی تأکید داشته و اکثراً تمایل بیشتر بر استفاده از مجله‌های الکترونیکی را گزارش کرده‌اند. به طور عمده، این‌گونه پژوهش‌ها به بررسی میزان استفاده و نگرش کاربران از مجله‌های الکترونیکی پرداخته‌اند و بجز پژوهش «دیانی و حاجی محمدی» (۱۳۸۸) پژوهشی که به بررسی میزان همپوشانی مجله‌های چاپی کتابخانه‌های یک دانشگاه با یک مرکز ارائه‌دهنده مجله‌های الکترونیک پرداخته باشد، یافت نشد. از این رو، لازم بود تا پژوهشی مانند آنچه در دانشگاه فردوسی مشهد اجرا شده است، در دانشگاه شهید چمران نیز اجرا شود.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع کاربردی است. در این پژوهش از روش مشاهده برای گردآوری داده‌ها استفاده شد. مشاهده در دو بخش انجام شد: بررسی و تعیین موجودی مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی چاپی در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران بین سالهای ۱۳۸۹-۱۳۸۲ و بررسی و تعیین مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی

الکترونیک دسترس پذیر در پایگاه مقاله‌های فارسی متن کامل مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.

جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل می‌دادند و به دلیل اینکه دانشگاه شهید چمران مجله‌های پزشکی را مشترک نیست، از فهرست مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استفاده شد که تنها در شش حوزه موضوعی علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی، دامپزشکی و هنر و معماری بود. جامعه آماری این پژوهش همچنین شامل تمامی مجله‌های علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران (علوم تربیتی، ادبیات، کشاورزی، علوم، تربیت بدنی، علوم ریاضی، دامپزشکی، الهیات، مرکز تحقیقات دانشکده اقتصاد، علوم آب، مهندسی و کتابخانه مرکزی) در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۸۲ و مجموعه مجله‌های الکترونیک علمی - پژوهشی دسترس‌پذیر مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است. ویژگی پژوهش ایجاب می‌کرد که به جای نمونه‌گیری، کل جامعه مذکور بررسی شود.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخگویی به سؤال اول پژوهش، ابتدا مجله‌های فارسی الکترونیک موجود در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری به تفکیک در حوزه‌های علمی علوم انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی و منابع طبیعی، علوم پایه، دامپزشکی و هنر و معماری با مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۰ مقایسه گردید که نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. مقایسه مجله‌های الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

حوزه‌های موضوعی	تعداد عنوانهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	تعداد عنوانهای مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	موجودی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (درصد)	کسریهای مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (درصد)
علوم انسانی	۳۲۹	۱۴۵	۴۴٪	۵۶٪
فنی و مهندسی	۷۹	۳۷	۴۶٪	۵۴٪
کشاورزی و منابع طبیعی	۸۴	۴۱	۴۸٪	۵۲٪
علوم پایه	۳۸	۱۶	۴۲٪	۵۸٪
دامپزشکی	۴	۱	۲۵٪	۷۵٪
هنر و معماری	۱۹	۶	۳۱٪	۶۹٪
جمع کل	۵۵۳	۲۴۶	۴۴٪	۵۶٪

همان‌گونه که در جدول ۱ منعکس است، این مرکز در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی (۴۶٪) و علوم انسانی (۴۴٪) بیشترین همپوشانی (۴۸٪) و در حوزه‌های هنر و معماری (۳۱٪) و دامپزشکی کمترین همپوشانی (۲۵٪) را با مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دارد. این ارقام بیانگر این هستند که پایگاه مقاله‌های مجله‌های فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، جامعیت لازم را برای مجله‌های علمی - پژوهشی ندارد، در عین حال، در حوزه‌های

کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی و علوم انسانی، از پوشش موضوعی لازم برای تکمیل مجموعه مجله‌های چاپی دانشگاه شهید چمران برخوردار است. برای پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش حاضر، تعداد عنوانهای مجله‌های چاپی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران مورد شمارش قرار گرفت که اطلاعات آن به تفکیک حوزه‌های علمی ذکر شده (علوم انسانی، کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی، علوم پایه، دامپزشکی و هنر و معماری) در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. مقایسه مجله‌های چاپی دانشگاه شهید چمران با مجله‌های

مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

حوزه‌های موضوعی	تعداد عناوینهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	تعداد عنوانهای دانشگاه چمران	موجودی دانشگاه چمران (درصد)	کسری دانشگاه چمران (درصد)
علوم انسانی	۳۲۹	۹۴	۲۸/۵۷٪	۷۱/۴۳٪
کشاورزی و منابع طبیعی	۸۴	۳۰	۳۵/۷۱٪	۶۴/۲۹٪
علوم پایه	۳۸	۱۱	۲۸/۹۴٪	۷۱/۰۶٪
دامپزشکی	۴	۳	۷۵٪	۲۵٪
هنر و معماری	۱۹	۲	۱۰٪	۹۰٪
فنی و مهندسی	۷۹	۲۰	۲۵/۳۱٪	۷۴/۶۹٪
جمع کل	۵۵۳	۱۶۰	۲۸٪	۷۲٪

بررسی تعداد عنوانهای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران نشان داد از بیشترین همپوشانی در رشته‌های زیر برخوردار است: دامپزشکی (۳ عنوان از ۴ عنوان؛ ۷۵٪)، علوم پایه (۳۴٪) و کشاورزی و منابع طبیعی (۳۳٪). در هنر و معماری (۱۰٪) و فنی و مهندسی (۱۷٪) از کمترین همپوشانی با مجله‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برخوردار است. به بیانی دیگر این دانشگاه تنها ۲۸٪ از مجله‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را به صورت چاپی مشترک است.

برای پاسخگویی به سؤال سوم پژوهش، تعداد شماره‌های موجود از هر نشریه در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران مورد شمارش قرار گرفت تا مشخص شود دانشگاه شهید چمران چه میزان از مجله‌هایی را که مشترک و در کتابخانه‌های این دانشگاه موجود بوده، دریافت کرده است (جدول ۳).

جدول ۳. درصد فراوانی موجودی مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه

شهید چمران در سالهای ۱۳۸۲-۱۳۸۹

سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	حوزه‌های موضوعی
۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۶۰٪	۵۰٪	۳۰٪	۲۰٪	۱۹٪	۱۲٪	۱۲٪	۱۰٪	علوم انسانی
۶۷٪	۳۶٪	۱۰٪	۰٪	۰٪	۷٪	۳٪	۱۰٪	کشاورزی و منابع طبیعی
۵۴٪	۶۳٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	علوم پایه
۷۵٪	۲۵٪	۲۵٪	۲۵٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	دامپزشکی
۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	هنر و معماری
۷۵٪	۴۵٪	۲۵٪	۲۰٪	۱۰٪	۱۰٪	۱۵٪	۱۵٪	فنی و مهندسی

مندرجات جدول ۳ نمایانگر این است که کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران از سال ۱۳۸۲ به بعد دیگر هیچ‌گونه مجله‌ای را به صورت چاپی در زمینه هنر و معماری دریافت نکرده‌اند. این دانشگاه همچنین در حوزه علوم پایه تنها از سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ دوباره شروع به دریافت مجله به صورت چاپی کرده است. این امر نشان‌دهنده این است که موجودی مجله‌های چاپی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران دارای کسریهای بسیاری است. به عنوان مثال، دو فصلنامه «ادب و زبان» دانشگاه شهید باهنر کرمان و دو فصلنامه «استقلال» تنها مجله‌هایی بودند که دارای موجودی کامل از سال ۱۳۸۲-۱۳۸۹ هستند. برعکس، تنها یک یا دو شماره از مجله‌هایی مانند فصلنامه مهندسی مکانیک، فصلنامه فیزیک زمین و هوا و دو فصلنامه مهندسی معدن در مجموعه موجود است. دلیلی که برای کسریهای بسیار در موجودی مجله‌های فارسی دانشگاه شهید چمران عنوان می‌شود، این است که این دانشگاه قبل از سال ۱۳۸۹ دریافت و سفارش مجله‌های چاپی را به صورت منظم در دستور کار خود نداشته است. البته این امر دلیلی بر عدم اشتراک مجله‌های چاپی از سوی دانشگاه نبوده، بلکه نشانگر این امر است که حساسیت و دقت لازم در سفارش و دریافت منظم وجود نداشته است. بنابراین، آشکار است که کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران از لحاظ مجموعه گذشته‌نگر، به شدت به مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز برای پوشش شماره‌های ناقص مجله‌های خود نیاز دارند.

برای پاسخ به سؤال چهارم، ابتدا میزان همپوشانی عنوان به عنوان میان عنوانهای مشترک کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد.

تعداد عناوین مشترک

100 ×

تعداد عناوین مشترک پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری + تعداد عناوین مشترک دانشگاه شهید چمران

جدول ۴. میزان همپوشانی عنوانی میان عنوانهای مشترک کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

جمع کل	دامپزشکی	علوم پایه	هنر و معماری	کشاورزی و منابع طبیعی	فنی و مهندسی	علوم انسانی	
۱۶۰	۳	۱۱	۲	۳۰	۲۰	۹۴	دانشگاه شهید چمران اهواز
۲۴۶	۱	۱۶	۶	۴۱	۳۷	۱۴۵	پایگاه منطقه‌ای علوم
۷۳	۱	۶	۱	۶	۶	۵۲	تعداد عناوین مشترک
%۱۷/۹۸	%۲۵	%۲۲/۲۲	%۱۲/۵۰	%۸/۴۵	%۱۰/۵۲	%۲۱/۷۵	میزان همپوشانی عنوانی

طبق مندرجات جدول ۴، بیشترین میزان همپوشانی عنوانی با ۲۵٪ مربوط به حوزه دامپزشکی است و حوزه علوم پایه با همپوشانی ۲۲/۲۲٪ در رتبه بعدی قرار دارد. کمترین میزان همپوشانی نیز مربوط به حوزه کشاورزی و منابع طبیعی (۸/۴۵٪) است. میزان همپوشانی عنوانی کل میان این دو مرکز برابر با ۱۷/۹۸٪ است. در همین راستا، بررسی نشان داد مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با ۲۴۶ عنوان نشریه از ۵۵۳ عنوان نشریه علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، از پوشش جامع‌تری نسبت به کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران برخوردار است.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر و با توجه به اینکه دانشگاه شهید چمران به دنبال تکمیل و جامعیت بخشیدن به پایگاه مجله‌های الکترونیکی فارسی خود می‌باشد، آشکار است که دانشگاه شهید چمران می‌تواند از پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری به عنوان مکمل یا جایگزین مجله‌های چاپی خود استفاده کند. پژوهش «دیانی و حاجی‌محمدی» (۱۳۸۸) در دانشگاه فردوسی هم برتری مجموعه مرکز اطلاع‌رسانی را در مقایسه با مجموعه دانشگاه فردوسی نشان داد. دانشگاه شهید چمران همچنین از لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری بی‌نیاز نیست. این موردی است که با یافته‌های پژوهش «دیانی و حاجی‌محمدی» (۱۳۸۸) در دانشگاه فردوسی همخوانی دارد. مقایسه عنوان به عنوان مجله‌های دانشگاه شهید چمران و مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری نشان داد میان این دو مرکز همپوشانی عنوانی کمی وجود دارد و این خود دلیلی بر قابل توجه بودن استفاده از پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است.

سرمایه‌گذارهای بسیار مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در زمینه تبدیل محتوای مجله‌های فارسی به الکترونیکی از سویی و آمادگی آن مرکز برای امضای قرارداد همکاری با مؤسسات وابسته به وزارت علوم و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی، زمینه‌های مناسبی برای بهره‌گیری از پایگاه‌های آن مرکز برای مؤسساتی که خود نمی‌توانند مجموعه‌ای جامع‌تر در اختیار دانشجویان و پژوهشگران خود قرار دهند، فراهم آورده است. در دورانی که به دلیل تسهیلات فراهم آمده توسط فناوریهای اطلاعاتی، دسترسی بیشتر از مالکیت اهمیت یافته است، تمایل کتابخانه‌های دانشگاهی ایران به استفاده از مجموعه جامع‌تر الکترونیکی مقاله‌های فارسی و در دسترس قرار دادن آن برای آموزش و پژوهش‌های دانشگاهی، گزینه‌ای حرفه‌ای است که نمی‌توان و نباید آنرا نادیده گرفت.

منابع

- دیانی، محمدحسین و وجیهه حاجی محمدی (۱۳۸۸). بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۵۳ (۱).
- سلاجقه، مزده (۱۳۸۹). بررسی میزان رضایت از مراکز اطلاع‌رسانی، مجلات الکترونیک و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و رابطه آن با سن و رتبه اعضای هیئت علمی. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران*، ۲۵ (۳)، ۴۳۱-۴۴۷.
- عبداللهی، ام‌البنین (۱۳۸۴). بررسی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز به تفکیک گروه‌ها، اهمیت و میزان استفاده از مجلات علمی موجود، تکمیل این مجلات و جایگزینی مجلات چاپی با شکل الکترونیک آن. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی*، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- Blick, Gaworska(2006). "A comparison of online databases with a larg in-house information bulletin in the provision of current awareness". *Library collection Acquisitions & Technical Services*, 9(36), 335 – 346.
- Bravo, B.R; Alvit Diez, M (2011). An analysis of the use of Electronic journals in a Spanish Academic context: Development and Profitability. Vol 37, No 3. Retrieved December 26, 2012, from <http://www.sciencedirect.com> .
- Kortelainen, Terttu(2004). "An analysis of the use of electronic journals and commercial journal article collections through the FinElib portal". *Information Research*, 9(2).[online]. Available at: <http://information.net/ir/9-2/paper168.html>
- Olle, C; Borrego, A (2010). A qualitative study of the impact of electronic journals on Scholarly information behavior. *Library & information Science Research*, 32, 221-228.